

Ciril Zlobec: *Samo beseda sem*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2003 (zbirka Kondor).

Zadnja knjiga izbranih pesmi Cirila Zlobca predstavlja srečanje s poezijo, ki je v slovenskem prostoru dobrih petdeset let ustvarjala tradicijo pesniške izpovedi, prepoznavne kot posebna – vitalistična, zlobčevska. Pogled skozi dvanajst pesniških zbirk odstira tematsko polnost, raznolikost in hkrati prepoznavnost pesnikovega ustvarjanja. Pesmi je izbral Josip Osti, ki s pregledno in dokaj obsežno spremno besedo označuje pesniško pot Cirila Zlobca vse od prvih verzov iz *Pesmi štirih* do zadnjega cikla, ki že posega v nastajajočo zbirko pesmi (razdelek je naslovil *Dvom, upanje, ljubezen* – iz rokopisa nove zbirke).

Natančen pregled Zlobčevega ustvarjanja bi gotovo odstrl barvitost poezije, ki so jo že zgodaj prepoznali kot poezijo življenjske sle in moči, polne predanosti čustvovanju in samozavedanju. Tolikokrat omenjani obrat v intimizem na začetku petdesetih let se je v Zlobčevi poeziji zgodil kot oblika intenzivnega samoopazovanja in prepoznavanja, skozi to pa v izpovedovanja čustveno razgibanih, vendar racionalno nadzorovanih stanj. Ljubezen kot pristno in igrivo doživljanje globokih čustev se ubeseduje apolinično kot harmonično sprejemanje danosti, ki je tako v ljubezenskem vezanju kot v zavračanju pesnikova realnost. Izbor daje bralcu možnost, da površno doživi vse razsežnosti ljubezenske poezije, ki je eden od temeljnih tematskih krogov njegove ustvarjalnosti. Ljubezenska pesem je že na začetku, posebej v zbirki *Ljubezen*, doživeta kot polno in pristno čustveno odzivanje, ki temelji v racionalnih položajih odnosov med erotičnima subjektoma. To je pesem, ki ima tudi disharmonične nastavke, vendar pesnik z izrazito močjo preseganja bolečine premošča prepade med zelenim in dejanskim. Življenjska moč ali umik v ironiziranje postavljata tako ženski kot moški subjekt v položaj premagovanja konfliktnosti ali se celo obogatena dvigata nad dejanskost z novo izkušnjo in močjo. Ljubezen je izpovedana kot

prvinsko čustvo popolnega predavanja, vabljenja in hrepenenja. Poudarjena čistost in nepokvarjena pristinost sta dani izpovedovati se ženskemu erotičnemu subjektu (*Preveč sem žejna*). Ljubezen je strast in hrepenenje po uresničitvi. Ljubezen je magična moč, ki bo premagala trenutke šibkosti, melanholije ali nemoči, vezala bo ljubimca (*Zravkala ti bo ukrivljeni hrbet*).

Vezanost med subjektoma erotičnega predavanja pa se pri Zlobcu že zgodaj uresniči v odnosu med možem in ženo. Takšna lirika odpre nove možnosti izpovedovanja, ki se močneje vežejo še na preostale motivne kroge Zlobčeve poezije: pesnik se lahko ozira v preteklost in skozi potomce gleda prihodnost, kar kaže na časovno umeščanje lirskega subjekta, pesniku je dano, da skozi ustaljeni ritem življenja v dvoje preverja vrednost ljubezenskega čustvovanja in z zlobčevsko umirjeno kretnjo umešča sobivanje v sfere harmoničnega. To je poezija, ki je prav zaradi poštene izpovedi in priznavanja stvarnosti tako preprosto vsakdanja. Čeprav kažejo navidezni nastavki v zbirkah *Najina oaza* ter *Pesmi jeze in ljubezni* močno v smer disharmoničnosti in trpnega sprejemanja ljubezni, pesnik še vedno ohranja notranje moči ali odrešujoče energije ljubezni. Tudi tu se pesnik običajno umika kot šibkejši nosilec erotičnega doživljanja, kot krivec za propad vezi, in s tem daje odvezujoče možnosti ljubljene, da se rešuje ali zaživi polneje. Sicer pa Zlobec ne govori erotičnemu objektu. Ljubezen je v njegovi poeziji vzvišeno čustvovanje, ustvarjeno za dva. Himnični spev svojski ljubezni je uspešno zapisal v pesmi *Skoraj himna* in jo izjemno ubesedil v ciklu desetih sonetov *Ljubezen dvoedina* in v njegovem logičnem nadaljevanju v zbirki *Stopnice k tebi*. Tu se je erotika izpovedala z izjemno eruptivno močjo. Ljubezen ni več samo notranje gibalo in spodbuda življenju, ni več vsakdanja spremljevalka predajajočih se subjektov, ampak se skozi sintagmo "ljubezen dvoedina" ubeseduje kot zlito in prepletajoče se čustvovanje. Nad realni svet povzdignjeno sobivanje dveh bitij je prikazano kot mitsko, kjer je prav v dvoedinosti ukinjena dvopolnost erotičnega doživljanja in se v dialektičnem prepletanju pojavljata subjekta kot hrepeneča in kot cilj hrepenenja, kot sprejemajoča in vzeta, kot odpovedujoča se in dobivajoča. Ljubezen, ki jo pesnik zapisuje z veliko začetnico, postaja čustvo, ki je pesnika popolnoma prevzelo in ukinilo racionalne nadzore, ob njej zamrejo čuti in telo se instinktivno odziva na zunanji svet. Gre za trenutke božanskega doživljanja drug drugega, predavanje drug drugemu v podzavestni polnosti. Erotični spoj se mestoma uresniči v tako intenzivnem in popolnem prepletanju, da dobivamo občutek ukinjanja subjektivnosti posameznikov: "Iz tebe vame, iz mene vate, / kot bi drug drugemu odprla žile, / pretaka se doslej neznana strast" (*Objem*).

To je ljubezen strastnega predavanja in hkrati ostajanja na trdnih tleh resničnosti. Pesnika ne zanaša v eteričnost nadrealnega, niti v metaforiki niti v širšem semantičnem smislu. V Zlobčevi poeziji ni prostora za napeta stanja niti za potenciranje konfliktnosti. Himnično vznesenost ustvarja z izdelano podobo, z metrično urejenim verzom v strogem klasičnem sonetu. Tako tudi skozi izbrano obliko potencira himnično privzdignjenost izpovedanih tem.

Ljubezensko čustvo je izpovedano kot mladostniška strast in nestanovitnost, prehaja v trezno izražanje dvomov in bolečin in se z izjemno močjo izrazi kot dvoedinost v harmoničnem sobivanju tudi v trenutkih, ko postanejo skupna bivanja že utečena vsakdanjost. Navajenost drug na drugega v življenju prinaša nove pasti in vznemirjenja. Življenje s poševnejšimi sončnimi žarki ostaja še vedno toplo prijazno in prinaša trenutke strasti, ki pa se umikajo drugačnemu vrednotenju. Pesniku je dan pogled nazaj, hkrati pa se usmeri v sadove svoje ljubezni, ki se je vezala s časom in Krasom.

Ravno ljubezenska lirika je zaznamovana kot prepoznavna Zlobčeva pa tudi slovenska pesem v nekaterih sodobnih antologijah ljubezenskih pesmi. Zlobčev sonet *Sveta mesta tvojega telesa* je predstavljen v zbirki *Mesec ljubezni – najlepše ljubezenske pesmi vseh časov in dežel* (Tascabili economici Newton, Rim, 1994, 100.000 izvodov). Isti sonet in 7. sonet iz cikla *Ljubezen dvoedina* sta objavljena v zbirki najlepše lirike vseh časov in dežel (Tascabili economici Newton, Rim, 1998, 50.000 izvodov). Izbral in prevedel Luciano Luisi. Prvi štirje soneti iz cikla *Ljubezen dvoedina* so izbrani v zbirki *Antologija mediteranske poezije Aprodi (Pristani)* (Založba Marzorati, Milano, 1998). V zbirki moderne evropske lirike *Poesia della Metamorfosi* (Stilb, 1984) pa sta objavljeni pesmi *Potuhnjeni Prometej* in *Prokrust*.

Zlobčeva ljubezenska pesem je izjemno komunikativna in sporočilno bogata, preprosta in izvirna. Tudi zbirka *Ti, jaz, midva* daje možnosti širšemu občestvu, da jo spozna, ker je prevedena v večino sodobnih evropskih jezikov in bi bila ena od možnosti za promocijo slovenstva v novem širšem odprtem prostoru.

Zlobec je že s prvimi verzi segel v čas, ki je minil. Ko se Prešeren kot zrel pesnik poslavlja od mladosti in spoznava mladost kot nevrnljivo vrednoto, se v pesnikovem življenju dogaja prelom, ki rojeva romantično nostalgijo ter trpno oziranje v svet naivne igrivosti in otroške čistosti. Zlobčevo pobeglo otroštvo ima podobne attribute zagledanosti v minule čase, vendar pesniku otroštvo ni samo svet idealne pravičnosti ali idealiteta sama po sebi. Hrepenenje po otroštvu je tudi hrepenenje po idealiteti, ki je pesnik ni mogel uresničiti. Zato se ozira v čas, ki ga je zaznamovala kri, občuti Kras kot svet kamnitih gmajn, pretankih srajc in dolgih zim. Ubeseditev pobeglega otroštva daje možnosti razumevanja, da je minula doba tako doba tesnega stika v revni kraški družini, zaznamovana z narodnostno ogroženostjo in hkrati z otroško igrivostjo, upajočo in načrtujočo za prihodnost. Tudi bridka je ta doba, iz katere pa se pesnik ne bi izločal, ne bi se oglašal sebi tostran plotu, kot pravi v pesmi *Pobeglo otroštvo*.

Podoben premik ali pogled nazaj se pojavlja pri Zlobcu vseskozi in se v zbirki *Samo ta dan imam* še toliko bolj izpostavlja. Pesnik vrednoti prehojeno pot. Ob izidu te zbirke se mi je že zapisalo, da se kot z antologijsko preglednico pesniških vsebinskih krogov pred nami razgrinja petinsedemdesetletni pesnik, motri do sedaj izpovedano in, kot bi polagal račune, ugotavlja, da je čas drugačen. "Globoko v gaj večernih senc" odrinjeni pesnik s pogledom nazaj odstira "kakor staro fresko izpod črnega ometa" prehojene poti in doživljene

trenutke. Življenjska izkušnja ga je izgrajevala ter mu dala sposobnosti presegati trpna stanja resignacije in melanholijske. Življenje je dano, kot je dan dan, ki ga mora človek preživeti. Bivanjska stiska je privedla pesniški subjekt v trenutke, v katerih mu je dano preverjati in ocenjevati ter hkrati polno živeti. Ker je človeško bivanje ujeta predvsem v razsežnosti časa in tudi prostorskost dojemamo s časovne razdalje, se Zlobčev Kras tudi pojavlja skozi umeščanje pesnika vanj ali skozi opredeljevanja njegovih izvorov, neponovljive človeške subjektivnosti in s hkratno navezanostjo na genska sporočila prednikov in potomcev.

Pesnik ne izbira v življenju samo izjemnih trenutkov, niti jih ne bi imelo smisla predstavljati kot izključne v pesniško besedo, ampak to življenje sprejema kot vsakdanjo resničnost, v kateri je še lepše začutiti posebnosti ali lepe trenutke.

Časovna določenost umešča čutečega pesnika v "sedaj". Trenutek samozavedanja prerašča v trenutke samoocenjevanja in vračanja k sebi. Pesnik ponotranja svet okrog sebe, ko ga podreja lastnim merilom in vrednotam. Ujetemu med večnosti "je bilo" in "bo" je dano živeti vsakdanje trenutke, ki rastejo iz življenjskega vodila "hočem". Življenjska vihravost in hkraten obup sta nujna spremljevalca tega sprotnega življenja, grenkim izkušnjam ne odreka dejanske moči in obstoja. V kretnji izjemne notranje moči se umirja v ugotovitvi, da ne izgublja tal pod sabo in ne klone ob bičanju usode. Življenje, ki ga je človeku dano živeti, pesnik sprejema kot nujnost in kot posebno obliko vztrajanja, ki ji je dan pridih brezciljnega sizifovstva, bolečega uresničevanja tantalovstva, trpečega prometejskega žrtvovanja ali asketskega razdajanja Frančiška Asiškega.

Na videz bi lahko ugotavljali, da gre za neke vrste ranjeni vitalizem, ker se pesniku vse močnejše pojavljajo dvomi in srečevanja z odhajajočimi prijatelji. Skozi zapisovanja ob umrlih prijateljih v razdelku *Bili so med nami* in srečevanjem s Tanatosom se soočamo z izrazito zlobčevsko kretnjo, ko zapiše: "pred življenjem in smrtjo ne zatiskam si oči". Tudi v teh poetičnih zapisih slovesa se pesniku izpostavlja svet večnega bivanja, ki ga Beseda (zapisana z veliko začetnico) ohranja več kot v spominu. "Življenje za življenje smrt ti vrača, / spoštljivo pred besedo se ti umika, / ne drzne se v naš skupni dom jezika" (Andrej Hieng).

Na različno časovno percepcijo opozarja skupina pesmi, ki jih je avtor naslovil *Stanja in trenutki* in jih pričujoči izbor ohranja samo v fragmentu. Medtem ko prvi segment ali zapisana pesem na sodi, levi strani odprte knjige, omogoča pesniku predvsem širše razmišljanje in umešča lirski subjekt v časovno neobremenjen prostor, lahko bi govorili o kontemplativnem delu, se na drugi, lihi oz. desni strani lista, pojavlja impresija kot zaznamek o nečem, kar je relativno, zapisano eni od večnosti – preteklosti ali prihodnosti.

Vsi vemo zanj, a kaj sploh je – trenutek?

Je čas, ki ga še pravkar ni bilo
in ki ga tudi pravkar več ne bo?

Je upa poln, nostalgichen občutek,
da nekaj lepega je izpuhtelo,
namig, da smo le zanimiv osnutek,
še sami sebi nekončano delo?

(Trenutek 8)

V zgoščeni pesniški definiciji pesnik odstre metaforičnost daljšega trenutka našega bivanja, ko umeščamo lastno življenje med obe večnosti. Prispodoba relativnosti in vrednosti, ki se z njo srečujemo in jo neopazno živimo.

Beseda je sredstvo, s katerim je pesnik navezal stik z bralstvom. Beseda je sporočilo o vseh njegovih radostih in bolečinah, skozi besedo je pesnik zaživel med ljudmi. Pesniška beseda je postala identifikacija s podobo njenega ustvarjalca. In tej besedi je Zlobec velikokrat spregovoril kot pesnik – mestoma jo je vzvišeno zapisoval z veliko začetnico, opažal je, če se je pesnik ustavil ob lastni umetniški besedi, in vedno mu pomeni izpoved, ponotranjeno sliko samega pesnika. Ali je res samo kalup, samo oblika za izpoved? Ali je sonet z dovršeno metrično strukturo in petrarkistično strogo rimo samo kliše, v katerega so izpovedane pesnikove misli, načrti, upi in hrepenenja?

Pesnik je z besedo zaznamovan. Ko se v Zlobčevi poeziji rojeva pesem o tragičnem ali o niču ali ko ga preplavi misel na smrt, se v njem vedno rojeva beseda, ki ga vodi v sfere ljubezni, življenjsko trdnega preživetja in kljubovanja. Beseda, ki je v zvočnem in ritmičnem verzu zazvenela in kot metaforično preoblikovana našla pot med bralce, je pesnikova poslanka, je več kot potomec, ker je sprejeta kot večna. Tako postane beseda več, kot je njen stvarnik. Tako pesnik tudi napoveduje svojo naslednjo pesniško zbirko.